

FATMA BACI VE BÂCIYÂN-I RÛM: 13. YÜZYIL ANADOLU'SUNDA KADIN ÖRGÜTLENMESİ VE SOSYAL HİZMETİN YEREL KÖKLERİ

Fatma Bacı and The Bâciyân-ı Rûm: Women's Organization in 13th-Century Anatolia and The Local Origins of Social Work

Günseli Ayça
ŞALDIRDAK¹

Öz

Bu çalışma, 13. yüzyıl Anadolu'sunda ortaya çıkan Bâciyân-ı Rûm teşkilatını ve lideri Fatma Bacı'yı, yerel bilgi ve kültürel geleneklere dayalı erken dönem toplum temelli sosyal hizmet uygulaması olarak incelemektedir. Tarihsel araştırma tasarımıyla kurgulanan çalışmada, birincil ve ikincil kaynaklar nitel doküman incelemesi yöntemiyle taranmış; elde edilen veriler sosyal hizmetin temel işlevleri çerçevesinde analitik olarak sınıflandırılmıştır. Bulgular, örgütün mesleki eğitim, yoksullara yardım, misafirhane ve zaviye hizmetleri, ekonomik üretim, kültürel aktarım ve topluluk savunması gibi çok yönlü işlevler yürüttüğünü göstermektedir. Fatma Bacı liderliğinde kadınlar, üretim süreçleri ve sosyal destek faaliyetleri aracılığıyla hem ekonomik hem de toplumsal güçlenme sağlamış, dönemin erkek egemen yapısı içinde kamusal görünürlük kazanmıştır. Çalışmada ayrıca Bâciyân-ı Rûm'un topluluk temelli sosyal hizmet anlayışı, 19. yüzyıl Chicago'sunda Jane Addams tarafından kurulan Hull House ile karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir. Her iki örgütlenmenin de kadın liderliğinde, göç, yoksulluk ve toplumsal uyum sorunlarına yanıt üreten, dayanışma ve eğitim temelli girişimler olduğu belirlenmiştir. Analiz, sosyal hizmetin yalnızca Batı merkezli bir kökene sahip olmadığını, Anadolu gibi farklı kültürel bağlamlarda da benzer insani ve toplumsal değerler üzerine inşa edildiğini ortaya koymaktadır. Sonuç olarak, Fatma Bacı ve Bâciyân-ı Rûm örneği, sosyal hizmet eğitimi açısından yerel tarihsel deneyimlerin müfredata dahil edilmesinin önemini vurgulamakta; kültürel duyarlılık, toplumsal cinsiyet farkındalığı ve yerel bilgiye dayalı uygulamaların mesleki gelişim için taşıdığı değeri göstermektedir. **Anahtar Kelimeler:** Bâciyân-ı Rûm, Fatma Bacı, Sosyal hizmet eğitimi, Toplum temelli sosyal hizmet, Toplumsal cinsiyet.

Araştırma / Research
www.toplumvekultur.com

<https://doi.org/10.48131/jscs.1804667>

Başvuru/Received 15.10.2025
Kabul/Accepted 12.12.2025
Sayfa/Page 116-134

¹Dr. Arş. Gör.
Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi
Fen Edebiyat Fakültesi
Sosyoloji Bölümü
ayca.yildirim@ahievran.edu.tr
ORCID: 0000-0002-7843-1359

Atıf/Citation:

Şaldırdak, G. A. (2025). Fatma Bacı ve bâciyân-ı rûm: 13. yüzyıl Anadolu'sunda kadın örgütlenmesi ve sosyal hizmetin yerel kökleri. *Toplum ve Kültür Araştırmaları Dergisi*, (16), 116-134

Abstract

This study examines the Bâciyân-ı Rûm organization and its leader, Fatma Bacı, which emerged in 13th-century Anatolia, as an early practice of community-based social work rooted in indigenous knowledge and cultural traditions. Employing a historical research design, the study examines primary and secondary sources using the qualitative documentary research method; the obtained data were analytically classified within the framework of the core functions of social work. Findings indicate that the organization performed multifaceted functions such as vocational training, aid to the poor, guesthouse and lodge (zaviye) services, economic production, cultural transmission, and community defense. Under Fatma Bacı's leadership, women achieved both economic and social empowerment through production processes and social support activities, gaining public visibility within the patriarchal structure of the era. The study also comparatively evaluates Bâciyân-ı Rûm's community-based social work approach with Hull House, founded by Jane Addams in 19th-century Chicago. It was determined that both organizations were women-led, solidarity- and education-based initiatives that produced responses to problems of migration, poverty, and social cohesion. The analysis reveals that social work does not have solely a Western-centric origin but was also built upon similar humanitarian and social values in distinct cultural contexts like Anatolia. Consequently, the example of Fatma Bacı and Bâciyân-ı Rûm underscores the importance of integrating local historical experiences into social work education curricula, highlighting the value that cultural sensitivity, gender awareness, and indigenous knowledge-based practices hold for professional development. **Keywords: Bâciyân-ı Rûm, Fatma Bacı, Social Work Education, Community-Based Social Work, Gender.**

Giriş

Sosyal hizmet, bireylerin ve toplulukların refah düzeyini artırmayı amaçlayan, insan hakları ve sosyal adalet ilkeleri doğrultusunda yürütölen profesyonel bir disiplindir. Mesleğin temel ilkelerinden biri, yerelin bilgisine ve kültürel bağlama duyarlılığa verilen önemdir (IFSW, 2014; Hugman, 2010). Sosyal hizmet müfredatlarında yer alan “topluluk hareketleri” örnekleri genellikle Batı merkezli olup, sıklıkla Jane Addams'ın (1860-1935) ABD'nin Chicago kentinde kurduğu Hull House gibi yerleşim evi hareketleri üzerinden anlatılmaktadır (Knight, 2014). Oysa farklı coğrafyalarda, farklı tarihsel bağlamlarda ortaya çıkmış yerel örgütlenme biçimleri de toplumsal refahın geliştirilmesinde önemli rol oynamıştır. Nitekim Doğu Asya ve Avustralasya literatürü, yerel/yerli bilgiye yönelmenin değerini vurgulayarak evrenselci Batı sosyal hizmet modellerini tekil referans olmaktan çıkaran, karşılıklı öğrenmeye dayalı bağlamsal yaklaşımları öne çıkarmaktadır (Gray, Coates & Hetherington, 2007; Lin, 2021).

Bu çerçevede bu çalışma, yerel bilginin tarihsel bir formu olarak 13. yüzyıl Anadolu'sunda faaliyet gösteren ve Ahilik teşkilatının kadın kolu olarak kabul edilen Bâciyân-ı Rûm (Anadolu Bacıları) teşkilatına ve teşkilatın lideri olduğu rivayet edilen Fatma Bacı'ya odaklanmaktadır. İlerleyen bölümlerde ise Hull House ile karşılaştırmalı bir okuma yaparak ortak ilkeler ve bağlamsal farklılıkları tartışmaktadır. Bâciyân-ı Rûm, dönemin toplumsal, ekonomik ve kültürel yaşamına aktif

katılım gösteren; üretim, eğitim, konar-göçer toplulukların karşılanması ve yerel ilişkilerin düzenlenmesi, misafir ağırlama, dini-kültürel etkinlikler, hasta, yaşlı ve yetim bakımı, hatta savunma faaliyetlerinde bulunan bir kadın örgütlenmesidir (Bayram, 1994; Bayram, 1999; Tatlılıoğlu, 2012). Anadolu'da bilinen ilk kadın örgütlenmesi olup, kimi araştırmacılar tarafından dünyada belgelenmiş en eski kadın sivil toplum yapılanması olarak değerlendirilmektedir (Bulut, 2021).

Bu çalışmanın temel amacı, 13. yüzyıl Anadolu'sunda Ahilik teşkilatının kadın kolu olarak değerlendirilen Bâciyân-ı Rûm ve lideri Fatma Bacı'nın toplum temelli sosyal hizmet örneği olarak işlevlerini görünür kılmaktır. Çalışmanın alt amaçları ise Bâciyân-ı Rûm'un tarihsel bağlamını ve örgütlenme yapısını analiz etmek; örgütün sosyal hizmet işlevlerini çok boyutlu olarak incelemek; Hull House ile karşılaştırmalı bir değerlendirme yaparak evrensel ilkeleri ortaya koymak; sosyal hizmet eğitiminde yerel tarihsel deneyimlerin entegrasyonuna yönelik öneriler geliştirmektir.

1. Tarihsel ve Kültürel Bağlam

1.1. Ahilik Teşkilatı

Ahilik, Arapça “ahî” (kardeşim) kelimesiyle Türkçe “akı” (cömert, eli açık) kelimesinin birleşiminden türeyen hem ahlaki hem mesleki hem de toplumsal işlevleri olan özgün bir örgütlenme biçimidir (Turan & Gümüş, 2015). Bu yapı, 13. yüzyılda Horasan ve Maverâünnehir'den Anadolu'ya gelen Türkmen dervişlerin getirdiği fütüvvet, tasavvuf ve usta-çırak ilişkisi gibi öğretilerle şekillenmiştir (Tutar, 2021; Şahin, 2021). Bu felsefi kökenlerin ışığında ahilik, üretim etiğini, kişisel ahlakı ve toplumsal düzeni kapsayan bütüncül bir değer sistemine işaret eder (Balci, 2023). Böylece Ahilik, sadece ekonomik değil, aynı zamanda eğitimsel, kültürel ve dini işlevleri olan çok boyutlu bir yaşam biçimi sunar.

Ahilik, aynı zamanda, Selçuklu döneminde kentleşmenin hız kazandığı bir zamanda ortaya çıkmış ve Anadolu şehirlerinde toplumsal düzeni sağlayan temel kurumlardan biri hâline gelmiştir. Bu örgütlenme, ilk olarak Kayseri, Konya ve Kırşehir gibi önemli şehirlerde kurumsallaşmıştır. Fütüvvet teşkilatlarının etkisiyle şekillenen bu yapı, Ahi Evran öncülüğünde daha sistematik bir form kazanmış ve zanaat erbaplarını bir araya getiren sosyal bir çatıya dönüşmüştür (Köksal, 2008).

Ahilik teşkilatı, bireylerin hem ekonomik hayata katılımını hem de ahlaki gelişimlerini gözetken bir yapıya sahiptir. Toplumsal ilişkilerde adalet, güven, saygı ve paylaşım gibi ilkeler üzerine inşa edilen bu sistem hem üretim hem de toplumsal dayanışma açısından işlevsellik göstermiştir (Turan, 2022).

Bu yapının en temel unsurlarından biri olan eğitim, çırak–kalfa–usta şeklinde hiyerarşik bir sistemde ilerler. Bu yapı hem mesleki hem de ahlaki gelişimi esas alır. Ustalığa geçiş, yalnızca teknik beceri değil aynı zamanda toplumsal güven kazanımı ile mümkündür. Usta olabilmek için “şed kuşanma” töreni gerçekleştirilir ve bu, bireyin toplumsal kabulünü de simgeler (Kavak, 2022). Eğitim süreci sadece teknik bilgiye değil, dini ve ahlaki eğitime de dayanır. Usta–çırak ilişkisi, ahilik sisteminde yalnızca bilgi aktarımı değil, aynı zamanda değer aktarımının da aracıdır. Çırak, sadece meslek öğrenmez; aynı zamanda saygı, sabır, doğruluk gibi erdemleri de içselleştirir (Karakaş, 2017). Ahilik sisteminde eğitim, yalnızca iş öğretimi değil, aynı zamanda dini, kültürel ve edebi bir donanımı da içerir. Ahi zaviyeleri, aynı zamanda edebiyat, musiki, felsefe gibi alanlarda bireylerin yetişmesini destekleyen kurumlardır (Demirpolat & Akça, 2004). Yaygın eğitim kapsamında düşünülebilecek bu yapı, bireyin çok yönlü gelişimini hedefler.

Ekonomi alanında ise Ahilik, sadece kazanç değil, “helal kazanç” ilkesini benimser. Üretimde kalite kontrolü esastır. Kalitesiz ürünlerin satışına izin verilmez, fiyatlar Ahi meclislerinde belirlenir, fahiş kazanç kesinlikle yasaktır (Masca & Karagül, 2017). Bu bağlamda Ahilik sistemi, toplumsal dengeyi gözetten bir rekabet anlayışı sunar. Esnaf birbirinin rakibi değil, kardeşi olarak görülür. Rekabetin ana eksenini, hizmet kalitesi ve ahlaki duruştur. Bu yönüyle Ahilik, günümüz etik ticaret tartışmalarına erken bir örnek teşkil eder (Koçak & Gürun, 2015).

Ahiliğin sosyal yönü, dayanışma sistemleriyle desteklenmiştir. “Orta sandıkları” ya da Ahi sandıkları, esnafın zor durumda kaldığında destek alabildiği fonlardır. Bu yapılar, erken dönem sosyal güvenlik sistemlerinin habercisidir (Turan & Gümüş, 2015). Ayrıca, sosyal dayanışmanın bir başka göstergesi olarak, misafirhaneler, aşevleri, hanlar ve zaviyeler gibi yapılar üzerinden sadece teşkilat üyeleri değil, yolcular, kimsesizler, hastalar ve yoksullar da desteklenmiştir. Bu uygulamalar, Ahilik sisteminin toplumsal eşitlik ve refah ilkeleriyle ne denli örtüştüğünü gösterir (Köksal, 2008; Ekinci, 2021).

Tüm bunların yanı sıra, Ahiliğin en önemli işlevlerinden bir diğeri ise toplumsal ahlakın korunmasıdır. Yalan, hile, haram kazanç, kibir gibi davranışlar Ahi ahlakına aykırıdır. Ahilikte birey, sadece kendi hayatından değil, toplumsal düzenin devamından da sorumludur. Ahi zaviyeleri bu değerlerin öğretildiği ve içselleştirildiği mekânlardır. Bu yapılar hem bireysel dönüşümün hem de toplumsal barışın inşasında önemli bir rol oynamıştır. Bu yönüyle Ahilik, bugünkü anlamda hem etik merkez hem de sosyal hizmet yapılarıyla benzerlik taşır (Uçma, 2011).

Ayrıca, bu sistemde kadınlar da üretim süreçlerinin ve sosyal hizmetlerin parçasıdır. Bu örgütlenme, kadınların yalnızca üretimle değil, sosyal yardımlaşma ve toplumsal düzenin devamıyla

da ilgilendiğini ortaya koyar. Kadınların kamusal alanda örgütlü ve görünür olması, Ahilik sisteminin toplumsal cinsiyet bağlamında sunduğu eşitlikçi bir örnek olarak değerlendirilmelidir.

1.2. Bâciyân-ı Rûm

Bâciyân-ı Rûm, 13. yüzyıl Anadolu'sunda kadınların hem ekonomik üretim hem de toplumsal hizmet faaliyetlerinde aktif rol aldığı, Ahilik teşkilatının kadın kolu olarak değerlendirilen bir yapılanmadır. Aşıkpaşazâde'nin *Tevârih-i Âl-i Osman* adlı eserinde, Anadolu'daki dört temel zümre —Gâziyân-ı Rum, Âhiyân-ı Rum, Abdalân-ı Rum ve Bâciyân-ı Rum— arasında sayılması, bu teşkilatın toplumsal hafızadaki yerini göstermektedir (Bayram, 1981).

Bâciyân-ı Rûm, ahilik değer ve ilkeleri ile usta-kalfa-çırak hiyerarşisinin kadın örgütlenmesine uyarlanmış biçimiyle, meslekî üretim ve eğitimin yanı sıra sosyal yardımlaşma, göçmen toplulukları karşılama ve toplumsal uyum süreçlerine destek gibi işlevler yürütmüştür (Sırım, 2015). Teşkilat üyeleri, dokumacılık, halı ve kilim üretimi, örgücülük gibi el sanatları yoluyla hem ekonomik dolaşıma katkı sağlamış hem de elde edilen gelirle yoksullara yardım, misafırhane işletme ve tekke-zaviye hizmetlerini finanse etmiştir (Abay-Alyüz, 2022; Tümer Erdem & Yiğit, 2010).

Bâciyân-ı Rûm'un faaliyetleri yalnızca ekonomik ve sosyal alanla sınırlı kalmamış, dönemin güvenlik koşullarına bağlı olarak savunma görevlerini de içermiştir. Kayseri kuşatması (1243) gibi olaylarda kadınların silahlı savunma faaliyetlerine katıldığına dair kayıtlar, Anadolu Selçuklular ile Beylikler dönemlerinde kadınların kamusal ve askeri alanlardaki güçlerini belirginleştirmektedir (Gültepe, 2020).

Bâciyân-ı Rûm'un 13. yüzyılda birdenbire ortaya çıkmadığı; Orta Asya'daki kadınların sosyal, ekonomik ve kültürel yaşamda aktif roller üstlendiği eski geleneklerin Anadolu koşullarına uyarlanarak devam ettiği düşünülmektedir (Bayram, 1994). Ancak göçmen yaşam biçiminin dinamiklerinin yarattığı koşullar nedeniyle benzer kadın teşkilatlarının görünürlüğü belirginleştirilememiştir.

1.3. Fatma Bacının Liderliği ve Bâciyân-ı Rûm

Bâciyân-ı Rûm teşkilatının önde gelen lideri olarak kabul edilen Fatma Bacı, 13. yüzyılda Anadolu'da örgütlenen bu kadın topluluğunun hem manevi hem de idari liderliğini üstlenmiştir.

Kaynaklarda, Ahi Evran'ın eşi olduğu ve Ahilik teşkilatının kadın kolunun kurumsallaşmasında önemli bir rol oynadığı belirtilmektedir (Köprölü, 1972).

Fatma Bacı'nın liderliği, kadınların ekonomik üretim süreçlerine daha aktif katılımını ve bu yolla toplumsal güçlenmelerini sağlamıştır. Onun öncülüğünde teşkilat, kadınlara mesleki beceriler kazandırarak ekonomik bağımsızlıklarını artırmış; üretim faaliyetleri kadınların hem toplumsal saygınlık hem de karar alma süreçlerine katılımını güçlendirmiştir (Şahin, 2016).

Moğol istilas (1243) ve sonrasında yaşanan siyasal karışıklıklar, Fatma Bacı'nın liderliğini daha görünür kılmıştır. Kayseri'nin Moğollar tarafından işgali sırasında esir düşen Fatma Bacı'nın, serbest bırakıldıktan sonra Kırşehir'e yerleştiği ve burada faaliyetlerine devam ettiği aktarılmaktadır (Bayram, 1994). Bu dönemde Bâciyân-ı Rûm, yalnızca üretim faaliyetleriyle değil, aynı zamanda sosyal destek mekanizmaları ile de topluma katkı sunmuştur. Misafırhaneler ve zaviyeler aracılığıyla yolculara, göçmenlere ve yoksullara barınma ve yiyecek desteği sağlamış; yol güvenliğinin zayıf, göç ve yer değıştirmelerin yoğun olduğu 13. yüzyıl koşullarında bu hizmetler toplum için hayati önem taşımıştır (Parmaksızoğlu, 1981). İmece usulüyle yürütölen ortak çalışmalar, yalnızca bireylerin ihtiyaçlarını karşılamakla kalmamış, aynı zamanda toplumsal dayanışma kültürünü pekiştirerek yerel toplulukların yeniden üretim kapasitesini artırmıştır.

Ayrıca, Fatma Bacı'nın teşkilatı, gerektiğinde savunma ve güvenlik faaliyetlerinde de bulunmuştur. Kayseri kuşatması ve uç bölgelerdeki mücadelelerde kadınların aktif olarak yer aldığı, dönemin yazılı kaynaklarında ve sözlü tarih anlatılarında yer bulmaktadır (Döğüş, 2015). Bu durum, Fatma Bacı'nın liderliğinin yalnızca sosyal ve ekonomik alanla sınırlı olmadığını, aynı zamanda askeri dayanışma ve direniş pratiklerini de kapsadığını göstermektedir.

2. Yöntem

2.1. Araştırma Modeli

Bu araştırma, sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri içerisinde yer alan tarihsel araştırma tasarımı ile kurgulanmıştır (Neuman, 2017). Çalışma, 13. yüzyıl Anadolu'sunda faaliyet gösteren Bâciyân-ı Rûm teşkilatını, birincil ve ikincil tarihsel kaynaklar üzerinden sosyal hizmet disiplininin analitik araçlarıyla inceleyen bir nitel doküman incelemesi çalışmasıdır (Berg & Lune, 2015). Araştırmanın temel amacı, Bâciyân-ı Rûm'un faaliyetlerinin sosyal hizmetin koruyucu, önleyici, iyileştirici ve güçlendirici işlevleriyle ne ölçüde örtüşüğünü, oluşturulan tarihsel veri seti ve güncel literatür üzerinden sistematik olarak analiz etmektir.

2.2. Veri Toplama

Araştırmada veri toplama sürecinde amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bu doğrultuda, araştırmanın veri setini oluşturan dokümanlar, araştırma problemiyle doğrudan ilişkili olma ölçütüne göre seçilmiştir. İncelenen dokümanlar řu kategorilerden oluşmaktadır: Bâciyân-ı Rûm'a ve döneme ilişkin tarihsel kronikler ve birincil kaynak analizleri, Ahilik ve Selçuklu toplumsal yapısını inceleyen temel tarihsel metinler, konu hakkında yayımlanmış ulusal ve uluslararası hakemli akademik makaleler ve kitap bölümleri, topluluk temelli sosyal hizmet, yerel bilgi ve kadın örgütlenmeleri üzerine geliştirilen karşılaştırılabilir kuramsal literatür.

Veri toplama sürecinde Google Scholar, JSTOR, Web of Science, DergiPark ve üniversite kütüphanesi veri tabanları taranmıştır. Literatürün önemli bir kısmı Türkçe olmakla birlikte, sosyal hizmetin evrensel kuramsal çerçevesini temellendirmek amacıyla İngilizce yayınlara da geniş ölçüde başvurulmuştur.

2.3. Verilerin Analizi

Veri analizi iki aşamalı olarak gerçekleştirilmiştir. Birinci aşamada; “Bâciyân-ı Rûm”, “Ahilik”, “Selçuklu kadın örgütlenmesi”, “*history of social work*”, “*community-based social work*” anahtar sözcükleri kullanılarak genel bir tarama yapılmış ve yaklaşık 120 adet yayın ön incelemeye tabi tutulmuştur. Bu süreçte tümdengelimsel bir yaklaşımla, sosyal hizmetin dört temel işlevi analiz kategorileri olarak belirlenmiştir: i) Koruyucu ve önleyici işlevler, ii) İyileştirici ve rehabilite edici işlevler, iii) Kadınların güçlenmesi ve dayanışma, iv) Eğitim ve kültürel aktarım.

İkinci aşamada, her kategori için belirlenen anahtar kavramlar (Örn: dayanışma, mesleki eğitim, güçlendirme) kullanılarak analiz derinleştirilmiş ve veri kaynağı olarak ayrıntılı şekilde kodlanmıştır. Seçim ve analiz ölçütleri şunlardır: Çalışmanın doğrudan Bâciyân-ı Rûm, Ahilik veya dönemin toplumsal yapısına dair veri sunması, sosyal hizmet kuramlarıyla ilişkilendirilebilir nitelikte betimsel veya analitik bilgi içermesi, topluluk temelli örgütlenmelerin yapısal ve kültürel işlevlerine açıklık getirmesi. Araştırmanın analiz matrisi Tablo 1’de özetlenmiştir.

Tablo 1.

Araştırma Verilerinin Analitik Sınıflandırması

Analiz Kategorileri	Anahtar Kavramlar	Değerlendirme Odakları
---------------------	-------------------	------------------------

Koruyucu ve Önleyici İşlevler	Yardımlaşma, misafirhane, topluluk güvenliği	Yoksulların desteklenmesi, göçmenlerin uyumu, sosyal dışlanmanın önlenmesi, toplumsal barış.
İyileştirici ve Rehabilit Edici İşlevler	Dayanıklılık, ekonomik iyileşme, psikososyal destek	Kriz sonrası toplumsal toparlanma, ekonomik üretim yoluyla rehabilitasyon.
Kadınların Güçlenmesi ve Dayanışma	Güçlendirme, kolektif eylem, toplumsal cinsiyet rolleri	Kadınların ekonomik bağımsızlığı, kamusal görünürlük, karar alma mekanizmalarına katılım.
Eğitim ve Kùltürel Aktarım	Mesleki eğitim, ahlaki öğretim, kùltürel süreklilik	Usta-çırak ilişkisi, değerler eğitimi, meslek edindirme, kùltürel mirasın aktarımı.

Bu yöntem, tarihsel dokümanların sunduğu sosyal pratikleri çok katmanlı bir toplumsal bağlam içinde anlamaya olanak sağlayan yorumlayıcı bir yaklaşımı esas almaktadır. Böylece, sosyal hizmet tarihinin yalnızca modern Batı kurumlarına dayandırılmasının ötesine geçilerek, yerel bilgiye dayalı özgün bir tarihsel analiz gerçekleştirilmiştir.

2.4. Sınırlılıklar

Fatma Bacı ve Bâciyân-ı Rûm hakkında mevcut bilgi sınırlıdır. Bu durum, 13. yüzyıla ait tarihsel kayıtların genel azlığı ve dönemin patriyarkal tarih yazımı hâkimiyeti nedeniyle kadın aktörlerin temsillerinin sınırlı kalmasıyla ilişkilidir (Berktaş, 2022; Bulut, 2021). Bu nedenle bu çalışma, mevcut tarihsel kaynaklarla sınırlı olup, Bâciyân-ı Rûm'a dair birincil kaynakların kısıtlılığı araştırmanın temel sınırlılığını oluşturmaktadır.

3. Bâciyân-ı Rûm'un Toplumla Sosyal Hizmet Perspektifinden Analizi

Sosyal hizmet, modern bir disiplin olarak 19. yüzyılın sonunda özellikle Avrupa ve Amerika Birleşik Devletleri'nde sanayileşme, göç ve kentleşmenin yarattığı toplumsal sorunlara yanıt olarak ortaya çıkmıştır (Hofer & Midgley, 2006). Jane Addams'ın Chicago'daki Hull House girişimi, bu dönemde sosyal hizmetin kurumsal başlangıç noktalarından biri olduğu kadar (Brieland, 1990; Germain & Hartman, 1980; Popple, 2018); disiplinin makro düzeydeki müdahale yöntemi olan toplumla sosyal hizmet pratiğinin de temelini oluşturmaktadır.

Toplumla çalışma yaklaşımı; yerel sorunların kolektif eylem ve güçlendirme yoluyla çözümüne dayanır. Bu yaklaşım; değerlendirme, müdahale ve araştırmayı doğrudan mahalle ve gruplar içinde konumlandırarak sosyal adaleti ve yerel sorun çözme kapasitesini artırmayı hedefler (Şen & Danış, 2024). Yöntem, yalnızca bireylere hizmet sunmakla kalmaz; aynı zamanda "karşılıklılık" ilkesi gereği, uygulayıcılar ile bölge sakinleri arasında hiyerarşik olmayan, demokratik ve katılımcı bir ilişki kurarak yapısal yoksulluk nedenlerine odaklanır (Verde-Diego, 2022).

Bu modelin Batı'daki en yetkin örneği olan Hull House'ta, Addams sosyal hizmeti bir "hayırseverlik" olarak değil, bir "yurttaşlık görevi" olarak kurgulamıştır (Strobel, 2002). Uygulanan "yeryinde yerleşim" ilkesi, sosyal mesafe koymak yerine ihtiyaç sahipleriyle aynı mahallede yaşamayı; "katılımcı sorgulama" ise yerel halkla birlikte bilgi üreterek politika savunuculuğu yapmayı esas almıştır (Kalaycı & Dölek, 2024; Bryan & Davis, 1990).

Bu teorik çerçeveden bakıldığında, 13. yüzyıl Anadolu'sundaki Bâciyân-ı Rûm teşkilatı, modern toplumla sosyal hizmetin yerel ve erken bir prototipi olarak okunabilir. Hull House sakinlerinin göçmen mahallelerinde yaşayarak uyguladıkları "yeryinde hizmet" modelini, Bâciyân-ı Rûm üyeleri zaviyeler ve üretim atölyeleri aracılığıyla hayata geçirmiştir. Teşkilat, tıpkı modern toplumla çalışma ilkelerinde belirtildiği gibi, doğrudan hizmet sunumu (aşevi, barınma) ile makro düzeydeki yapısal müdahaleleri (ekonomik üretim, iskân politikası, savunma) aynı çatı altında birleştirmiştir. Fatma Bacı'nın liderliği, yardımcı dikey bir lütuf ilişkisinden çıkarıp, üretim odaklı bir toplumsal güçlendirme pratiğine dönüştürmüştür.

Bununla birlikte, sosyal hizmetin temelini oluşturan koruma, yardımlaşma, dayanışma ve güçlendirme işlevleri, modern disiplinin kurumsallaşmasından çok önce, farklı kültürel ve tarihsel bağlamlarda çeşitli örgütlenmeler aracılığıyla hayata geçirilmiştir. Sosyal hizmet, bireylerin ve toplulukların refahını geliştirmek amacıyla genellikle dört temel işleve dayandırılmaktadır: koruyucu, önleyici, iyileştirici/rehabilite edici ve güçlendirici (Rivas & Hull, 2004). Bu işlevler, yalnızca bireylerin değil, aynı zamanda toplulukların sosyal uyumunu, dayanıklılığını ve refahını artırmayı hedefler.

Bâciyân-ı Rûm teşkilatı, bu açıdan değerlendirildiğinde ihtiyaçlardan doğan, taban temelli bir örgütlenme niteliği taşımaktadır. Sivil-askeri politik karmaşanın yoğun olduğu 13. yüzyıl Anadolu'sunda kadınların kendi topluluklarının ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde örgütlenmesi, onların yalnızca üretici değil, aynı zamanda toplum temelli sosyal hizmet aktörleri olarak konumlandıklarını göstermektedir. Bu bağlamda Bâciyân-ı Rûm'un sosyal hizmetin temel işlevleri ile paralellik gösteren faaliyetleri řu başlıklar altında incelenebilmektedir:

3.1. Koruyucu ve Önleyici İşlevler

Sosyal hizmette koruyucu işlev, bireylerin ve toplulukların risklere karşı savunulmasını, kırılgan grupların zarar görmeden korunmasını ifade eder. Önleyici işlev ise olası sosyal sorunlar ortaya çıkmadan önce gerekli tedbirlerin alınmasını, yani risklerin azaltılmasını amaçlar (Rishel,

2015). Bu iki boyut birlikte hem bireylerin refahını hem de toplulukların sürdürülebilirliğini güvence altına alır.

Bâciyân-ı Rûm teşkilatı, 13. yüzyıl Anadolu'sunda bu işlevleri çok yönlü biçimde yerine getirmiştir. Öncelikle, yoksullar, kimsesizler ve yolcular gibi topluluğun kırılgan kesimlerine yönelik düzenli destek sağlamışlardır. Tekke ve zaviyelerde barınma, yiyecek ve temiz giysi temini, bu kişilerin temel ihtiyaçlarının karşılanmasına imkân vermiş; böylece hem açlık ve yoksunluk gibi riskler önlenmiş hem de toplumsal dışlanmanın önüne geçilmiştir (Parmaksızoğlu, 1981).

Bacılar, ayrıca göçmen toplulukların uyumu için de önemli bir koruyucu işlev üstlenmiştir. Horasan'dan ve Orta Asya'nın farklı bölgelerinden gelen Türkmenlerin Anadolu'da barınma, beslenme ve sosyal uyum süreçlerinde desteklenmeleri, topluluk çatışmalarının önlenmesine ve sosyal barışın korunmasına katkı sağlamıştır (Abay Alyüz, 2022; Yeşil & Kart, 2019). Bu yönüyle Bâciyân-ı Rûm, göçmenlere yönelik günümüz sosyal hizmet uygulamalarında öne çıkan “uyum ve entegrasyon desteği” nin tarihsel bir örneğini temsil etmektedir.

Bunun yanı sıra, Bacılar gerektiğinde fiziksel güvenlik işlevi de üstlenmiştir. Moğol istilaları sırasında Kayseri kuşatmasına katılmaları, yalnızca bir savunma eylemi değil, aynı zamanda topluluğun varlığını korumaya yönelik önleyici bir girişim olarak da değerlendirilebilir (Gültepe, 2020). Kadınların bu süreçte aktif rol almaları, topluluk güvenliğinin yalnızca erkeklerle bırakılmadığını, kadınların da kolektif koruyucu işlevin parçası olduğunu göstermektedir.

Sonuç olarak, Bâciyân-ı Rûm'un koruyucu ve önleyici faaliyetleri hem bireysel düzeyde (yoksulların, kimsesizlerin korunması), hem topluluk düzeyinde (göçmenlerin uyumunun sağlanması, güvenliğin korunması), hem de yapısal düzeyde (toplumsal barışın sürdürülmesi) işlev görmüş; böylece sosyal hizmetin tarihsel boyutunda güçlü bir örnek teşkil etmiştir. Bu pratikler, modern sosyal hizmette 'kriz müdahalesi' (*crisis intervention*) olarak adlandırılan yaklaşımın, kurumsal yapılar henüz oluşmadan önce sivil inisiyatiflerle nasıl işlediğini gösteren tarihsel bir kanıttır.

3.2. İyileştirici ve Rehabilit Edici İşlevler

Sosyal hizmette “iyileştirici” veya “rehabilit edici” işlev, bireylerin ve toplulukların yaşadıkları kayıplar, travmalar veya krizlerden sonra yeniden işlevsellik kazanmasını, toplumsal hayata yeniden katılımını ve ekonomik-sosyal açıdan toparlanmasını ifade eder. Bu yönüyle rehabilitasyon yalnızca fiziksel değil, aynı zamanda ekonomik, psikososyal ve toplumsal boyutları da içerir (Ferguson, 2014).

Bâcıyân-ı Rûm'un faaliyetleri bu bağlamda değerlendirildiğinde, savaşlar, göçler ve Moğol istilaları gibi toplumsal yıkımların ardından kadınlar ve ailelerin yeniden üretim sürecine katılmasını sağladığı görölmektedir. Halıcılık, kilimcilik, dokumacılık gibi zanaatların öğretilmesi, ekonomik olarak zarar görmüş ailelerin geçimlerini yeniden sağlayabilmelerine imkân tanımış; bu durum bireysel düzeyde ekonomik rehabilitasyon, toplumsal düzeyde ise sosyal iyileşme işlevi görmüştür.

Ayrıca, kadınların mesleki beceriler edinerek üretime katılması yalnızca ekonomik bağımsızlık kazandırmakla kalmamış, aynı zamanda yaşadıkları kayıplar ve kırılğanlıklar sonrasında özgüvenlerini ve toplumsal rollerini yeniden kazanmalarına katkıda bulunmuştur. Bu durum, sosyal hizmet literatüründe “psikososyal rehabilitasyon” olarak ifade edilen sürecin tarihsel bir örneğini teşkil etmektedir.

Topluluk düzeyinde ise, Bâcıyân-ı Rûm'un imece usulüyle yürüttüğü üretim faaliyetleri, bireylerin yalnız olmadıklarını hissetmelerini, dayanışma ağları içinde yeniden işlevsel roller üstlenmelerini sağlamıştır. Böylece Bacı teşkilatı hem bireylerin hem de toplulukların yaşanan krizlerden sonra yeniden ayağa kalkmasına aracılık ederek, toplumsal iyileşmenin temel bir aktörü olmuştur.

3.3. Güçlendirme ve Dayanışma

Sosyal hizmet literatüründe “güçlendirme” (*empowerment*), bireylerin ve toplulukların kendi yaşamları üzerinde kontrol sahibi olmaları, kaynaklara erişim sağlamaları ve toplumsal karar alma süreçlerine etkin biçimde katılmaları sürecini ifade eder. Bu yaklaşım üç düzeyde incelenebilir: kişisel, kişiler arası ve yapısal güçlenme (Gutierrez, Parsons & Cox, 1997).

Kişisel düzeyde güçlenme, kadınların bireysel beceriler kazanarak özgüven geliştirmesi ve ekonomik bağımsızlık elde etmesiyle ilişkilidir. Bâcıyân-ı Rûm, dokumacılık, örgücülük, halı ve kilim üretimi gibi mesleklerin öğretilmesiyle kadınlara gelir elde etme imkânı sunmuş; bu durum kadınların kendi geçimlerini sağlayabilmelerini mümkün kılarak özsaygılarının artmasına katkı vermiştir.

Kişiler arası düzeyde güçlenme, bireylerin dayanışma ağları aracılığıyla birlikte hareket etme kapasitesinin gelişmesini ifade eder (Miley, O'Melia, & DuBois, 2003). Bacılar arasındaki imece usulü üretim, ortak gelir paylaşımı ve sosyal yardımlaşma faaliyetleri, kadınlar arasında karşılıklı güveni pekiştirmiş; bu durum bireylerin yalnız olmadıklarını hissetmelerini ve kolektif kimlik bilincini güçlendirmiştir.

Yapısal düzeyde güçlenme ise bireylerin ve toplulukların kamusal alandaki görünürlüklerini ve karar alma süreçlerindeki etkilerini artırır. Bâciyân-ı Rûm, kadınların yalnızca ev-içi rollerle sınırlı kalmadığını, ekonomik üretimden dini-tasavvufi toplantılara, hatta kentin savunmasına kadar geniş bir alanda etkin olduklarını göstermektedir. Bu durum, “kişisel olanın politik olduğu” gerçeğini yansıtır: bireysel beceriler kazanan ve ekonomik katkı sağlayan kadınlar, kamusal yaşamda daha görünür hale gelmiş ve toplumsal karar süreçlerinde yer alma fırsatı bulmuştur.

Dolayısıyla Bâciyân-ı Rûm'un güçlendirme işlevi yalnızca bireylerin yaşamlarını dönüştürmekle sınırlı kalmamış; aynı zamanda kolektif düzeyde dayanışma ve yapısal dönüşüm süreçlerini de beraberinde getirmiştir. Bu, günümüz sosyal hizmetinde vurgulanan “topluluk odaklı güçlendirme” yaklaşımının tarihsel bir örneğini sunmaktadır.

3.4. Eğitim ve Kültürel Aktarım

Sosyal hizmette eğitim işlevi, bireylerin ve toplulukların yaşam becerileri kazanmasını, toplumsal değerleri içselleştirmesini ve kültürel mirasın kuşaktan kuşağa aktarılmasını kapsar. Bu işlev, yalnızca bilgi ve beceri kazandırmaya değil, aynı zamanda topluluk içinde aidiyet duygusunun güçlendirilmesine ve sosyal bütünleşmenin sağlanmasına hizmet eder (Duyan, 2003). Kültürel aktarım ise toplumsal değerlerin, dini-ahlaki normların ve sosyal sorumluluk bilincinin yeni kuşaklara ulaştırılmasıyla toplulukların sürekliliğini garanti altına alır.

Bâciyân-ı Rûm teşkilatı bu bağlamda önemli bir tarihsel örnek sunmaktadır. Bacılar, dini ve ahlaki eğitim faaliyetleri aracılığıyla kadınlara yalnızca mesleki beceriler değil, aynı zamanda toplumsal sorumluluk bilinci de kazandırmıştır. Tekke ve zaviyelerde yürütölen sohbetler, dini ritüellere katılım ve ortak yaşam pratikleri, kadınların sosyal ve kültürel değerleri kuşaklar arası aktarmalarına aracılık etmiştir (Bayram, 1994). Mesleki eğitim ise dokumacılık, halıcılık ve örgücölük gibi zanaatların genç kadınlara öğretilmesi yoluyla hem ekonomik bağımsızlığı desteklemiş hem de kültürel üretimin devamlılığını sağlamıştır (Tatlılıoğlu, 2012).

Bu faaliyetler, günümüz sosyal hizmetinin iki temel amacına hizmet eder niteliktedir: toplumsal uyumu güçlendirmek ve somut olmayan kültürel mirası korumak. Bâciyân-ı Rûm'un eğitim ve aktarım pratikleri sayesinde Anadolu'da hem toplumsal değerler korunmuş hem de kadınların kamusal alanda daha görünür hale gelmeleri sağlanmıştır. Böylelikle eğitim işlevi, bireysel beceri kazandırmanın ötesinde, toplulukların kimliğini ve sürekliliğini garanti altına alan bir sosyal hizmet uygulaması olarak karşımıza çıkmaktadır.

4. Jane Addams ve Hull House ile Karşılaştırma

Bâciyân-ı Rûm teşkilatı ile 19. yüzyıl sonlarında Amerika Birleşik Devletleri'nde Jane Addams öncülüğünde kurulan Hull House arasında, farklı dönem ve coğrafyalarda ortaya çıkmalarına rağmen dikkat çekici benzerlikler bulunmaktadır. Hull House, 1889 yılında Chicago'da, özellikle Doğu ve Güney Avrupa'dan gelen göçmenlerin yoğun olarak yaşadığı işçi sınıfı mahallelerinden biri olan Halsted Street üzerinde kurulmuştur. Jane Addams ve Ellen Gates Starr tarafından kurulan bu yerleşim evi (*settlement house*), yalnızca barınma desteği sağlamakla kalmamış; aynı zamanda sağlık hizmetleri, çocuk bakımı, iş eğitimi, İngilizce dil kursları, sanat ve tiyatro etkinlikleri, halk mutfağı, hukuk danışmanlığı ve sosyal reform çalışmaları gibi çok sayıda alanda hizmet sunmuştur (Brieland, 1990). Hull House, zamanla bir mahalle merkezi olmanın ötesine geçmiş, göçmenlerin topluma entegrasyonunu kolaylaştırmak ve yoksullukla mücadele etmek amacıyla, kadınların da aktif rol aldığı bir topluluk kalkınma modeli haline gelmiştir. Addams, Hull House aracılığıyla özellikle kadınların kamusal hayatta görünürlük kazanmasını desteklemiş, eğitim yoluyla hem kadınlara hem de çocuklara yönelik güçlenme fırsatları yaratmıştır. Hull House, yalnızca bireysel yardım değil, aynı zamanda yapısal dönüşüm hedefleyen bir sosyal adalet yaklaşımını temsil etmiş; kadınların liderliğinde yürütölen sosyal reformun öncülerinden biri olmuştur (Kaya, 2017).

İki modelin ortak noktalarından biri, topluluk hareketi olması ve kadın liderliğinin ön plana çıkmasıdır. Fatma Bacı, Anadolu Bacılar Teşkilatı'nın kurucusu olarak yalnızca üretim faaliyetlerini koordine etmemiş, aynı zamanda yoksullara yardım, misafirhane işletme, konar-göçer ve dezavantajlı gruplara destek gibi sosyal hizmet işlevlerini de yürütmüştür. Benzer şekilde Jane Addams da Hull House'da toplumsal reform, göçmen hakları, kadınların kamusal hayata katılımı ve sosyal adalet için öncü çalışmalar yapmıştır. Her iki lider de dönemin toplumsal koşullarına uygun olarak topluluk temelli destek mekanizmaları kurmuş, kadınların aktif toplumsal roller üstlenebileceğini göstermiştir.

Burada önemli bir kuramsal nokta, sosyal hizmet bilgisinin hangi bilgiye öncelik verildiği üzerinden tartışılmasıdır. Sosyal hizmet akademik yazınında uzun yıllar boyunca Hull House gibi Batı merkezli örnekler disiplinin “doğuş hikâyesi” olarak kurgulanmış, yerelin bilgisinden doğan pratikler ise görünmez kılınmıştır (Thompson, 2016). Oysa Bâciyân-ı Rûm gibi ihtiyaç temelli, taban örgütlenmesi niteliğindeki yapılar da benzer işlevleri var oldukları yüzyılın ihtiyaç ve kaynakları çerçevesinde üstlenmiştir. Bu durum, sosyal hizmetin yalnızca Batı'da ortaya çıkmış bir meslek olarak değil, farklı coğrafyalarda ihtiyaçlardan gelişmiş refah uygulamalarıyla da anlaşılması gerektiğini ortaya koymaktadır.

Bununla birlikte, iki model arasında tarihsel bağlam, kurumsal yapı ve felsefi kökenler açısından belirgin farklılıklar da mevcuttur. Bâciyân-ı Rûm ve Hull House modellerinin karşılaştırmalı analizi Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2.

Bâciyân-ı Rûm ve Hull House Modellerinin Karşılaştırmalı Analizi

Karşılaştırma Kriteri	Bâciyân-ı Rûm (13. Yüzyıl Anadolu)	Hull House (19. Yüzyıl Chicago)
Tarihsel ve Sosyal Bağlam	Selçuklu dönemi; savaş, istila ve siyasi otorite boşluğu. Tarım ve zanaat toplumu.	Sanayi Devrimi sonrası; hızlı kentleşme, sanayileşme ve kitlesel göç.
Düşünsel ve Felsefi Çerçeve	Dini-tasavvufi temelli; Ahilik ahlakı, fütüvvet ve İslami dayanışma geleneği.	Seküler ve hümanist temelli; Sosyal Reform hareketi, pragmatizm ve demokratik katılım.
Hedef Kitle	Orta Asya'dan gelen konar-göçer Türkmenler, yerel yoksullar, yolcular.	Doğu ve Güney Avrupa'dan gelen sanayi göçmenleri, işçi sınıfı aileleri.
Kurumsal Yapı	Dağınık ve çok merkezli ağ yapısı (Zaviyeler); Lonca benzeri esnaf örgütlenmesi.	Tek merkezli yerleşik kurum (<i>Settlement House</i>); Kurul yönetimi ve profesyonel gönüllülük.
Temel İşlev ve Yöntem	Üretim odaklı: Mesleki eğitim (dokuma), ekonomik üretim, misafirhane, savunma/güvenlik.	Eğitim ve Savunuculuk odaklı: Dil kursları, kreş, halk sağlığı, sosyal araştırma, politika savunuculuğu.
Finansman Modeli	Kendi kendine yeten model; üretimden elde edilen gelir ve imece usulü.	Dış kaynaklı model; Bağışlar, hayırsever katkıları ve fonlar.
Ortak Evrensel İlkeler	Kadın liderliği, topluluk güçlendirme (<i>empowerment</i>), sosyal adalet arayışı, göç ve uyum desteği.	Kadın liderliği, topluluk güçlendirme (<i>empowerment</i>), sosyal adalet arayışı, göç ve uyum desteği.

Tablo 2'de görüldüğü üzere, her iki örgütlenme de benzer toplumsal amaçlara (yoksullukla mücadele, uyum, kadınların güçlenmesi) hizmet etmekle birlikte, bu amaçları kendi kültürel ve tarihsel gerçekliklerine özgü kurumsal formlarla hayata geçirmiştir. Hull House modern sosyal hizmetin metodolojisine "araştırma ve politika savunuculuğu" ile katkı sunarken; Bâciyân-ı Rûm, sosyal hizmeti "ekonomik üretim" ile bütünleştiren özgün bir model ortaya koymuştur.

Sonuç

Bu çalışma, 13. yüzyıl Anadolu'sunda bir kadın örgütlenmesi olan Bâciyân-ı Rûm'un, modern sosyal hizmetin kurumsallaşmasından çok önce, bu disiplinin temel işlevlerini yerel dinamiklerle hayata geçirdiğini ortaya koymuştur. Elde edilen sonuçlar, Bâciyân-ı Rûm'un yalnızca bir esnaf loncası olmadığını; aynı zamanda koruma, önleme, iyileştirme ve güçlendirme işlevlerini bir arada yürüten çok yönlü bir yerel refah örgütlenmesi olduğunu göstermektedir. Göçmenlerin

karşılanması, misafirhane hizmetleri ve mesleki eğitim yoluyla yürütölen bu faaliyetler, toplum temelli kalkınma uygulamalarının erken ve özgün bir örneğidir.

Jane Addams ve Hull House örneğı, sosyal hizmet disipliniinde sıklıkla referans verilen Batı merkezli bir tarihsel modeldir. Fatma Bacı'nın liderliğindeki Bâcıyân-ı Rûm ise, farklı bir coğrafya ve dönemde, benzer bir toplumsal işlevi yerine getirmiştir. Bu iki örneğın karşılaştırmalı analizi, sosyal hizmetin tarihsel köklerinin yalnızca Batı dünyası ile sınırlı olmadığını; yerel ve kültürel bağlamların da güçlü ve etkili müdahale biçimleri üretebildiğini kanıtlamaktadır.

Bâcıyân-ı Rûm'un görünürlüğünün sınırlı olması, yalnızca tarihsel belgelerin azlığıyla açıklanamaz. Michel Foucault'nun bilgi-iktidar yaklaşımı çerçevesinde bakıldığında; kadınların yerel bilgi üretimi süreçlerinden dışlanması, Batı merkezli epistemolojinin hâkimiyeti ve erkek egemen tarih yazımı, Bâcıyân-ı Rûm gibi özgün modellerin sosyal hizmet tarihindeki yerini gölgede bırakmıştır. Oysa bu örgütlenme, yardımı dikey bir hiyerarşiden çıkarıp "üretim ve dayanışma" eksenine oturtmasıyla, modern sosyal hizmetin aradığı "güçlendirici" modelin tarihsel bir prototipidir.

Bu bağlamda, sosyal hizmet eğitimi müfredatlarında Bâcıyân-ı Rûm gibi yerel tarihsel örneklere daha fazla yer verilmesi bir gerekliliktir. Sosyal hizmetin yalnızca Batı dünyasında gelişmiş bir meslek olarak değil; farklı tarihsel, kültürel ve coğrafi bağlamlarda, farklı biçimlerde kurumsallaştığı kabul edilmelidir. Özellikle Anadolu gibi kadim bir toplumsal mirasa sahip coğrafyalarda, yerel tarihsel örneklerin müfredata dahil edilmesi, öğrencilerin mesleki tarih bilincini ve kültürel duyarlılıklarını güçlendirecektir.

Sonuç olarak, Fatma Bacı ve Bâcıyân-ı Rûm teşkilatı, tarihsel bir kadın liderliğinin, yerel ihtiyaçlardan doğan örgütlenme pratiklerinin ve sosyal hizmet işlevlerinin kesişiminde konumlanan çok boyutlu bir örnektir. Bu örneğın görünür kılınması, sadece sosyal hizmet tarihini çeşitlendirmekle kalmayacak; aynı zamanda yerel bilgiye dayalı, kadının güçlenmesini merkeze alan ve topluluk temelli sosyal hizmet uygulamaları için bugün dahi ilham verici bir referans noktası oluşturacaktır.

Kaynakça

- Abay-Alyüz, S. B. (2022). Ahilik ve Bacıyan-ı Rum ile sosyal hizmetin temel fonksiyonları açısından karşılaştırılması. *Bayburt Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 10(1), 39–51.
- Balcı, D. (2023). Türk devlet geleneğinde Ahilik Teşkilatı'nın yeri ve önemi. *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi*, 6(3), 954–965. <https://doi.org/10.33712/mana.1298394>

- Bayram, M. (1981). Anadolu Selçukluları devrinde Anadolu Bacıları (Bacıyan-ı Rum) Teşkilatı'nın kurucusu Fatma Bacı kimdir? *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakùltesi Dergisi*, 1, 57–72.
- Bayram, M. (1994). *Fatma Bacı ve Bâciyân-ı Rûm (Anadolu Bacıları Teşkilatı)*. Damla Yayınevi.
- Bayram, M. (1999). *Bacıyan-ı Rum*. Osmanlı, VI, 365–379. Yeni Türkiye Yayınları. <https://www.academia.edu/2035146>
- Berg, B. L., & Lune, H. (2015). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (H. Aydın, Çev.). Eğitim Yayınevi.
- Berktaş, F. (2022). *Tarihin cinsiyeti*. Metis Yayınları.
- Brieland, D. (1990). The Hull-House tradition and the contemporary social worker: Was Jane Addams really a social worker? *Social Work*, 35(2), 134–138.
- Bryan, M. L. M., & Davis, A. F. (1990). *100 years at Hull-House*. Indiana University Press.
- Bulut, S. (2021). The history and function of sisterhood in Turkey: Bacıyan-ı Rum organization in medieval era. *Savma: Jurnal Studi Gender*, 16(1), 43–58. <https://doi.org/10.21580/sa.v16i1.7591>
- Demirpolat, A., & Akça, G. (2004). Ahilik ve Türk sosyo-kùltürel hayatına katkıları. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (15), 355–376.
- Döğüş, S. (2015). Kadın Alplardan Bacıyân-ı Rum'a (Anadolu Bacıları Teskilatı); Türklerde kadının siyasi ve sosyal mevkii. *KSÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(1), 127-150.
- Duyan, V. (2003). Sosyal hizmetin işlev ve rolleri. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 14(2), 1-22.
- Ekinci, Y. (2021). *Abi Evran'ın insan yetiştirme modeli Ahilik*. Mihrabad Yayınları.
- Ferguson, H. (2014). What social workers do in performing child protection work: evidence from research into face-to-face practice. *Child and Family Social Work*, 21(3), 1-12. <https://doi.org/10.1111/cfs.12142>
- Foucault, M. (1999). *Bilginin arkeolojisi* (V. Urhan, Çev.). Birey Yayıncılık. (Orijinali: L'archéologie du savoir, 1969)
- Germain, C. B., & Hartman, A. (1980). People and ideas in the history of social work practice. *Social Casework*, 61(6), 323-331. <https://doi.org/10.1177/104438948006100601>
- Gray, S., Coates, J., & Hetherington, T. (2007). Hearing indigenous voices in mainstream social work. *Families in Society: The Journal of Contemporary Social Services*, 88(1), 55-66. 10.1606/1044-3894.3592

- Gutierrez, L. M., Parsons, R. J., & Cox, E. O. (Eds.). (1997). *Empowerment in social work practice: A sourcebook* (1st ed.). Wadsworth Pub Co.
- Gültepe, N. (2020). *Türk kadın tarihine giriş Amazonlardan Bacıyân-ı Rûm'a*. Ötüken Neşriyat.
- Hoefler, R.A., & Midgley, J. (2006). Introduction: Social workers and welfare to work programs: International Perspectives. *Journal of Policy Practice*, 5, 1-6.
- Hugman, R. (2010). *Understanding international social work: A critical analysis*. Palgrave Macmillan.
- IFSW. (2014). *Global definition of social work*. International Federation of Social Workers. <https://www.ifsw.org/global-definition-of-social-work/>
- Kalaycı, E., & Dölek, E. A. (2024). The birth of social work: reflections of settlement houses on today's culture of community solidarity. *Türk Uygulamalı Sosyal Hizmet Dergisi*. 10.54467/trjasw.1586495
- Karakaş, A. (2017). Çok yönlü bir sivil toplum örgütü: Ahilik. *USOBED: Uluslararası Batı Karadeniz Sosyal ve Beşerî Bilimler Dergisi*, 1(1), 1–20.
- Kavak, A. (2022). The Artisan dervish in Anatolia: Akhism. *Afro Eurasian Studies*, 9(2), 91-101. 10.33722/afes.1092905
- Kaya, T. (2017). Yerleşim evleri ve göçmenden vatandaşa: Hull House örneği. *İnsan Hakları Yıllığı*, 35, 79–95.
- Knight, L. W. (2014). Jane Addams: Eylemci bir ruh. Ayizi Kitap.
- Koçak, O., & Gürün, F. (2015). Ahilik geleneğinin günümüzde sosyal içerme politikalarına olabilecek katkıları. *Emek ve Toplum: Hake-İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, 4(8), 118–125.
- Köksal, F. (2008). *Abi Evran ve ahilik*. Kırşehir Valiliği Kültür Yayınları.
- Köprülü, F. (1972). *Osmanlı İmparatorluğunun kuruluşu*. Atay Kültür Yayınları.
- Lin, S. (2021). Social work indigenization in Mainland China: Towards a state-led decolonizing framework. *Journal of Social Work*, 1-23. 10.1177/1468017320981707
- Masca, M., & Karagül, M. (2017). Barış ve refahın tesisinde ahilik kültürü ve sosyal sermayenin rolü. *Kabramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 7(2), 1-18.
- Miley, K. K., O'Melia, M. W., & DuBois, B. L. (2003). *Generalist social work practice: An empowering approach* (4th ed.). Allyn & Bacon.

- Neuman, W. L. (2017). *Toplumsal araştırma yöntemleri: nitel ve nicel yaklaşımlar* (S. Özge, Çev.). Yayınodası. (Orijinal eser: Social Research Methods: Qualitative and Quantitative Approaches).
- Parmaksızoğlu, İ. (1981). *İbn-i Batuta seyahatnamelerinden seçmeler*. Kùltür Bakanlığı Yayınları.
- Popple, P. R. (2018). *Social work practice and social welfare policy in the United States: A history*. Oxford University Press.
- Rishel, W. C. (2015). Establishing a prevention-focused integrative approach to social work practice. *Families in Society: The Journal of Contemporary Social Services*, 96(2), 125–132.
- Rivas, R. F., & Hull, G. H. (2004). *Case studies in generalist practice*. Thomson Learning.
- Sırım, V. (2015). Osmanlı kadınının ekonomik hayata etkin katılımı: Baciyân-ı Rûm örneği. *Hak-İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, 4(8), 118–125.
- Strobel, M. (2002). Hull-House and Women's Studies: Parallel approaches for first- and second-wave feminists. *Women's Studies Quarterly*, 30(3/4), 52-59.
- Şahin, A. (2016). Ahilik ve Bacıyan-ı Rum (Anadolu Bacıları) Teşkilatı. İçinde H. Örs (Ed.), *Postmodern çağda ahilik* (ss. 43–59). Nobel Yayınları.
- Şahin, H. (2021). *Adalet, dürüstlük ve bereketin temsilcisi abiler*. Erdem Yayınları.
- Şen, B., & Danış, M. Z. (2024). Sosyal hizmet mesleğinin öncülerinden Jane Addams'ın mesleğe katkıları ve örnek çalışmaları. *Vakanüvis Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*. 10.24186/vakanuvis.1558739
- Tatlılıoğlu, K. (2012). Ahilik teşkilatında Anadolu Türk kadınının girişimciliğine sosyal-psikolojik bir yaklaşım. *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(4), 69–92. <http://busbed.bingol.edu>
- Thompson, N. (2016). *Kuram ve uygulamada sosyal hizmeti anlamak* (Ö. Cankurtaran & B. Hatipoğlu Eren, Ed. çev.). Dipnot Yayınları.
- Turan, A., & Gümüş, K. S. (2015). Türk dünyasında kùltür, sosyal dayanışma ve birlik köprüsü olarak ahilik teşkilatı ve bu bağlamda Türk devletlerine öneriler. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(41), 597–612.
- Turan, S. (2022). Osmanlı Devleti'nde Ahilik Teşkilatında orta sandıkları ile başlayan tekâfùl uygulamaları ve geleceği. *Uygulamalı Sosyal Bilimler ve Güzel Sanatlar Dergisi*, 4(8), 15–29.

- Tutar, H. (2021). Akhism values and global compact principles: An analysis on points of overlap and discrimination. *Bilimname*, 46(3), 155–192.
- Tümer Erdem, Y., & Yiğit, H. (2010). *Bacıyân-ı Rûm'dan günümüze Türk kadınının iktisadî hayatındaki yeri*. İstanbul Ticaret Odası Yayınları.
- Uçma, İ. (2011). *Bir sosyal siyaset kurumu olarak ahilik*. İşaret Yayınları.
- Verde-Diego, C. (2022). Revisitando los orígenes del trabajo social: Richmond frente a Addams. *Miscelánea Comillas. Revista de Ciencias Humanas y Sociales*, 80(156), 81–110. <https://doi.org/10.14422/mis.v80.i156.y2022.006>
- Yeşil, R., & Kart, M. (2019). Müslüman Türk medeniyeti inşasında bir sivil toplum kuruluşu olarak Ahilik. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(3), 2462–2483.

Hakem Değerlendirmesi: Dış Bağımsız çift kör hakem.

Yazar Katkısı: Günseli Ayça Şaldırdak % 100 oranında katkı sağlamıştır.

Özgünlük Beyanı: Bu makale, yayımlanmış hiçbir çalışmadan üretilmemiş tamamen özgün bir çalışmadır.

Destek ve Teşekkür Beyanı: Çalışma için destek alınmamıştır.

Etik Onay: Bu makale, insan veya hayvanlar ile ilgili etik onay gerektiren herhangi bir araştırma içermemektedir.

Çıkar Çatışması Beyanı: Çalışma ile ilgili herhangi bir kurum veya kişi ile çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Peer Review: External Independent double blind review.

Author Contribution: Günseli Ayça Şaldırdak contributed 100%.

Statement of Originality: This article is a completely original work that has not been derived from any published work.

Statement of Support and Acknowledgments: No support was received for the study.

Ethical Approval: This article does not involve any human or animal research requiring ethical approval.

Conflict of Interest Statement: There is no conflict of interest with any institution or person related to the study.